

08.12.2023

**ANKARA
TİCARET BORSASI
Basın Bürosu**

GÜNLÜK BASIN ÖZETLERİ

**08 Aralık 2023
Cuma**

RESMÎ GAZETE’DE BUGÜN

08 Aralık 2023 Cuma

YÜRÜTME VE İDARE BÖLÜMÜ

YÖNETMELİKLER

- Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Resmî İlan ve Reklam Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Namık Kemal Üniversitesi Dış İlişkiler Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- Selçuk Üniversitesi Döner Sermaye İşletmesi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

YARGI BÖLÜMÜ

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

- Anayasa Mahkemesinin 26/10/2023 Tarihli ve E: 2023/132, K: 2023/183 Sayılı Kararı
- Anayasa Mahkemesinin 8/11/2023 Tarihli ve E: 2023/97, K: 2023/192 Sayılı Kararı

Tarımsal üretimin macerası sadece Sudan'da değil Nijer ve Venezuela'da da hüsrarla bitti

Son 10 yılda Sudan, Nijer ve Venezuela'da tarımsal üretim yapmak için çalışmalar yapan Türkiye hiçbirinde başarılı olamadı. Nerede yanlış yapıldı? Tarımsal üretimde neden başarı sağlanamadı? EKONOMİ yazarı Ali Ekber Yıldırım yazdı...

Ali Ekber YILDIRIM

Türkiye'nin devlet olarak yurtdışında tarım yapma çalışmaları ilk olarak 2013 yılında başladı. AK Parti iktidarının o dönemki Sudan Devlet Başkanı Ömer el Beşir ile olan iyi ilişkileri nedeniyle bu ülkede 780 bin 500 hektar tarım arazisinin 99 yıllığına kiralanarak tarımsal üretim yapılması çalışmaları başlatıldı. Bu amaçla iki ülke arasında anlaşmalar imzalandı, ortak şirket kuruldu, bakanlar gitti geldi ve 10 yılın sonunda kurulan şirket tasfiye edildi. Sudan'da tarımsal üretim hüsrarla sonuçlandı.

Nijer'de 1 milyon hektarlık alanda yem bitkileri üretilerek Türkiye'ye getirilecek üretim maliyetleri düşürülecek ve süt ineklerinin kesime gitmesi engellenecekti. Dönemin Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay, Nijer Cumhurbaşkanı Mahamadou Issoufou ile 2018'de yaptığı görüşme sonucunda bu ülkede yem üretimi gündeme geldi. Bir teknik heyet bu ülkede çalışmalar yaptı ancak Nijer'deki tarımsal üretim hayali de başarısızlıkla sonuçlandı.

Venezuela Devlet Başkanı Nicolas Maduro ile Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Haziran 2022'deki görüşmelerinden sonra dönemin Tarım ve Orman Bakanı Vahit Kirişçi, Venezuela'da buğday üreteceklerini söyledi. Oysa Venezuela'da buğday yetişmiyordu. Bizden un ithal ediyorlardı. Bakan Vahit Kirişçi Venezuela'ya gitti helikopterle arazileri gezdi, tarlaları, çiftlikleri dolaştı. O sırada tarlalarda soya vardı. Soyayı görünce buğday değil soya ekileceğini söyledi. Bununla da yetinmedi bu ülkedeki hayvancılık potansiyelinin Türkiye'den daha iyi olduğunu söyledi. Venezuela'da üretim için çalışma bile yapılamadı.

Yurtdışında tarımsal üretimin 3 ülkede yapılması hedeflendi. Yurtiçinde aylarca, yıllarca bunun üzerine konuşmalar yapıldı. Kamuoyunda öyle bir hava estirildi ki, Sudan'daki üretimle gıda güvencesi sağlanacak, gıda fiyatları düşürülecek algısı yaratıldı. Nijer'deki yem üretimi ile yem sorunu çözülecek hayvancılık şaha kalkacaktı. Venezuela'da buğday üretimi ile un sektörüne ucuz hammadde sağlanacaktı.

Bu projelerin hepsi Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın mevkidaşı olan cumhurbaşkanı veya devlet başkanı ile olan görüşmelerinden sonra gündeme geldi. Muhtemelen iki ülke arasındaki görüşmeler sırasında o dönemki güncel konularda nasıl işbirliği yapılabileceği konuşulurken bu projeler gündeme geldi. İşbirliği yapılması için gerekli olan fizibilite çalışmaları olmadan da proje olmuş gibi sunulunca böyle hüsrانlar doğdu.

NİJER'DE YEM ÜRETİMİ KİMİN FİKRİYDİ?

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 18 Kasım 2020 günü Ankara'da "Türkiye Ekonomisi Şurası" düzenledi. Bu Şura'ya Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay, Hazine ve Maliye Bakanı Lütfi Elvan, Tarım ve Orman Bakanı Bekir Pakdemirli, Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan, Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mustafa Varank, Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Adil Karaismailoğlu katıldı.

Oda ve borsa yöneticileri bu toplantıda tarım ve hayvancılıkta yaşanan sorunları da dile getirdi. Ekonomi Şurası'nda en çok gündeme getirilen konulardan birisi yem hammaddelerinde dışa bağımlılık nedeniyle yem fiyatının çok yükseldiği, çiğ süt üreticilerinin bu zamlar nedeniyle hayvancılığı bırakmak ve süt ineklerini kesmek zorunda kaldıkları oldu.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, süt ineklerinin kesiminden haberi olduğunu ve yem sorununun çözülmesi için talimat verdiğini ifade etti. O toplantıda Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay Nijer Cumhurbaşkanı ile olan görüşmesini aktardıktan sonra oda ve borsa yöneticilerinin Nijer'de 1 milyon hektar alanda uygulanacak tarım projesinde yer almalarını istedi.

ÖZEL EKİP NİJER'DE ÇALIŞMALAR YAPTI

Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay'ın da belirttiği gibi Nijer'de 1 milyon hektarlık alanda tarımsal üretim yapılması için özel bir ekip çalıştı. Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal İşletmeler Genel Müdürlüğü (TİGEM), Devlet Su İşleri (DSİ), Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA) ve diğer bazı kurumlar bu ülkede incelemelerde bulundu ve bir dizi çalışma yaptı. Bu çalışmalardan sonra bir rapor hazırlandı. Ankara'da düzenlenen bir toplantıda 30-35 kişilik bir ekibe konuyla ilgili sunum yapıldı.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin Ekonomi Şurası'nda Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın talimatı ile Nijer Tarım Projesi çalışmaları hızlandırıldı. Tarım ve Orman Bakanı Bekir Pakdemirli, Tarım İşletmeleri Genel Müdürü Ayşe Aysin Işıkece ile birlikte Nijer'in Ankara Büyükelçisi Salou Adama Gazibo ile görüştü. Bakanlık, iki ülke arasındaki tarım ve orman alanlarındaki ilişkilerin geliştirilmesine yönelik işbirliği imkânlarının konuşulduğunu duyurdu. Görüşmede Nijer'de 1 milyon hektar alanda yapılacak tarım projesi ele alındı. Bakan Pakdemirli, başlangıç olarak 1000 dönüm alanda bir pilot çalışma yapılmasını önerdi. Nijer'in Ankara Büyükelçisi Salou Adama Gazibo ise, en az 2 bin 500 dönüm alanda çalışma yapılmasını ve tahmini olarak 80 milyon dolarlık yatırım yapılmasını ifade ettikten sonra: "Bu çalışmalar tamamlandıktan sonra bizim çiftçilerimiz üretimi öğrenir ve devam eder" görüşünü dile getirdi.

YEM TAŞIMA MALİYETİ HESAPLANMAMIŞ

Nijer'de tarımsal üretim yapmak, yem bitkileri üretmek mümkündü, ancak o yemi Nijer'den Türkiye'ye getirmek çok maliyetliydi. Taşıma maliyeti yemin birkaç katından fazlaydı. Üretim yapılması düşünülmüş ama taşıma maliyeti hesaplanmamıştı. Sadece taşıma maliyeti değil, yol, liman ve diğer altyapı yetersizlikleri de dikkate alınmamıştı. Bu nedenle Nijer'de yem bitkileri üretme projesi üretim yapılamadan bitti.

Aslında istenen kaba yem Türkiye'de üretilebilirdi. Yıllardır kaba yem üretimine verilen destekler istenilen seviyede artırılmıyor. Mera alanları imara açılıyor. Mevcut mera alanları ıslah edilmiyor. Yani Nijer'de yem üretmek yerine Türkiye'de üretmek çok daha kolay. Maliyeti çok daha düşük. Türkiye'de de yem üretemeyen iktidar başka ülkelerde nasıl üretecek?

NİJER'DE YEM ÜRETEREK SÜT İNEKLERİNİN KESİLMESİ ÖNLENECEKTİ

Türkiye, Sudan'dan sonra, bir başka Afrika ülkesi Nijer'de de tarımsal üretim yapmak üzere harekete geçti. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay'ın Nijer Cumhurbaşkanı Mahamadou Issoufou ile 2018'de yaptığı görüşme doğrultusunda, bu ülkede 1 milyon hektar alanda tarımsal üretim yapılması için anlaşmaya varıldı.

Bu görüşmeden sonra Cumhurbaşkanı Yardımcılığı bünyesinde özel bir ekip kuruldu ve Nijer’de çalışmalara başlandı. Hayvancılıkta yem açığını kapatmak ve fiyat artışlarını durdurmak için Nijer’deki 1 milyon hektar alanda yem bitkileri üretimi yapılarak Türkiye’ye getirilebileceğini belirten Oktay, bu konuda özel bir ekip oluşturulduğunu ve sürecin koordine edildiğini söyledi.

Sudan’dan sonra bu kez dünyanın acil gıda yardımına muhtaç ülkesi Nijer’de 1 milyon hektarlık alanda tarımsal üretim yapmak, öncelikle de hayvan yemi üretmek üzere proje geliştirildi. Proje kapsamında özel sektörün de yatırım yapması isteniyordu.

Cumhurbaşkanlığı’ndan, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği’ne 2 Aralık 2020 tarihli ve E-44146668-730.06.01-46838 sayılı yazıyla Nijer’de yem üretimi konusunda yapılması planlanan proje hakkında bilgi verildi. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Genel Sekreteri Mustafa Saraçöz imzasıyla 9 Aralık 2020 tarihli ve “Nijer’de Tarım Alanında Yapılması Öngörülen Proje Hakkında” başlığıyla Oda ve Borsalara bilgi verildi.

Venezuela’da buğday üretme hayali de boşa çıktı

Türkiye’nin yurtdışında tarımsal üretim yapmak istediği bir başka ülke Venezuela oldu. Türkiye ile Venezuela arasında tarihte görülmemiş yakın ilişkilerin yaşandığı son yıllarda bu yakınlık tarım alanına da taşınmak istendi.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın 2018 yılında bu ülkeyi ziyareti, pandemi döneminde yapılan sağlık yardımları, Haziran 2022’de Venezuela Devlet Başkanı Nicolas Maduro’nun Türkiye ziyareti ile çok sayıda anlaşma imzalandı. Venezuela’da tarımsal üretim fikri de bu görüşmelerde gündeme geldi. Daha önce bu ülkeden peynir ithalatı da gündeme getirilmiş ancak ithal edilecek peynir olmadığı görülmüştü.

Haziran 2022’deki iki liderin görüşmesinden sonra dönemin Tarım ve Orman Bakanı Prof. Dr. Vahit Kirişçi, Venezuela Devlet Başkanı Nicolas Maduro’nun isteği ile bu ülkede buğday üreteceklerini açıkladı. Hatta, Maduro’nun üretilen buğdayın yüzde 30’unu kendilerine verilmesini, yüzde 70’inin Türkiye’ye getirebileceğini söylemiş.

BUĞDAY ÜRETİMİ İÇİN İKLİM UYGUN DEĞİL

Bu açıklama üzerine yaptığım araştırmada Venezuela'da buğday üretimi olmadığını çünkü iklimin buna uygun olmadığını yazdım. Venezuela, Amerika ve Kanada'dan buğday ithal ediyor. Sadece buğday ithal etmekle yetinmeyen Venezuela, un ithalatı da yapıyor. Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığının 2021 verilerine göre 81 milyon dolarlık un ithalatının yüzde 58'i Türkiye'den, yüzde 29'u Brezilya'dan ve yüzde 7,4'ü de Kolombiya'dan gerçekleştirildi.

Yapılan denemeler ve çalışmalar sonucunda buğday üretiminde istenen verim alınamayan Venezuela'da diyelim ki gerekli şartlar sağlandı ve buğday üretimi yapıldı. Burada üretilen buğdayı Türkiye'ye getirmenin maliyeti de çok yüksek olacaktı. Un ihtiyacının yüzde 58'ini karşıladığımız Venezuela'da buğday üretilip Türkiye'ye getireceğiz ve un yaparak tekrar bu ülkeye satacağız. Bu hem ekonomik hem de ekolojik olarak mümkün değildi.

BAKAN VE VENEZUELA'YA GİDİNCE FİKİR DEĞİŞTİRDİ

Dönemin Tarım ve Orman Bakanı Prof. Dr. Vahit Kirişçi 2022 Temmuz ayında resmi ziyaret için Venezuela'ya gitti. Bu gezide buğday üretiminden hiç söz edilmedi. Buğday yerine soya başta olmak üzere yem hammaddeleri üretimi konusunda yatırım yapılabileceği ifade edildi. Venezuela Devlet Başkanı Nicolas Maduro tarafından da kabul edilen Kirişçi, Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Devlet Başkanı Maduro'nun ortaya koyduğu iradenin, bakanlar tarafından da desteklenmesi sonrası, özel sektörün devrede olmasının iki ülke ilişkilerinin geleceği açısından hayati önem taşıdığını bildirdi. Çok güzel müjdeler vereceklerini söyledi. Fakat, bu müjdeler verilemeden Venezuela'da tarımsal üretim hayali de sona erdi.

Şimşek'ten 'rezerv' yorumu: En önemli hedeflerden birini gerçekleştiriyoruz

Bakan Şimşek, Merkez Bankası'nın rezervlerinin tarihi seviyeye yükselmesinin ardından, "Programımızın en önemli hedeflerinden birini gerçekleştiriyoruz" değerlendirmesinde bulundu.

Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, Merkez Bankası'nın rezervlerinin tarihi seviyelere yükseldiğinin açıklanmasının ardından değerlendirmede bulundu ve "Programımızın en önemli hedeflerinden birini gerçekleştiriyoruz" dedi.

Rezervlerinde tüm zamanların en yüksek seviyesi

Merkez Bankası'nın brüt rezervleri, 93,23 milyar dolar ile son 6 yılın en yüksek seviyesine yükselirken; toplam rezervler 140,1 milyar dolar ile tarihi rekor seviyesini yeniledi.

BES'te fon büyüklüğü 700 milyar lirayı aştı

Bireysel Emeklilik Sistemi (BES) katılımcı sayısı 16 milyona yaklaşırken devlet katkısı dahil toplam fon büyüklüğü ise 700 milyar lirayı aştı.

Bireysel Emeklilik Sistemi'nde (BES) sektör olarak toplam fon büyüklüğü hedefi 2024 ilk yarısı için 1 trilyon lira, 2024 yıl sonunda ise 1,3 trilyon lira. Tamamlayıcı Emeklilik Sistemi'nin ihdası için çalışmalar tüm hızıyla devam ederken, Otomatik Katılım Sistemi'nin (OKS) işveren katkısı ile tamamlayıcı bir emeklilik sistemine dönüşmesiyle BES'in tam anlamıyla tabana yayılması ve sürdürülebilir büyümesi de sağlanmış olacak. Bireysel Emeklilik Sistemi (BES) katılımcı sayısı 16 milyona yaklaşırken devlet katkısı dahil toplam fon büyüklüğü ise 700 milyar lirayı aştı.

BES'in 20. yılına ilişkin değerlendirmelerde bulunan Türkiye Sigorta Birliği (TSB) Başkanı Uğur Gülen, kurulduğu 2003 yılından itibaren istikrarlı büyümesini sürdüren BES'in katılımcı sayısının Emeklilik Gözetim Merkezi'nin güncel verilerine göre 16 milyona yaklaşmış olduğunu, devlet katkısı dahil toplam fon büyüklüğünün ise bir rekora daha imza atarak 700 milyar lirayı aştığını bildirdi. Gülen, "BES'in son yıllardaki lokomotif olarak adlandırdığımız 18 yaş altında ise kısa sürede çok hızlı bir büyüme ile her yaş grubundan çocuğumuza 1 milyonu aşkın sözleşme kuruldu." ifadesini kullandı.

2001 yılı ekim ayında yürürlüğe giren BES Kanunu'yla ilk sözleşmenin 27 Ekim tarihinde düzenlendiğini kaydeden Uğur Gülen, şunları kaydetti: "BES'in bugünlere gelmesinde en önemli gelişmelerden biri 2013 yılında başlayan devlet katkısı desteği oldu. 2017 yılı başında ise Otomatik Katılım Sistemi ile milyonlarca çalışan BES'le

tanıştı. Son dönemdeki en önemli gelişmeler ise Mayıs 2021 itibarıyla 18 yaş altı katılımcıların sisteme dahil olması ve aynı yılın temmuz ayında tüm şirketlerin fonlarına yatırım yapma imkanı sağlayan BEFAS'ın faaliyete geçmesi ile 2022 başından itibaren devlet katkısı oranının yüzde 30'a çıkması olarak sıralanabilir. Bu yıl 20. yaşını kutlayan BES, finans sisteminin en etkili araçlarından biri olarak başarılı performansı ile vatandaşların yüzünü güldürmeye devam ediyor. BES'teki fon tutarı ve katılımcı sayısı artışının istikrarlı bir şekilde devam ettirilmesi için son dönemde konut alımı, evlilik, üniversite eğitimi ve doğal afet durumlarında kısmi çekiş hakkı tanınması ve katılımcıların finansal ihtiyaçlarını karşılarken birikimlerinin temlik edilmesine olanak sağlanması, vatandaşın BES'e olan ilgisini daha da artırmakta."

"BES'te uzun vadeli fonlar sayesinde ciddi kazanımlar elde edilebiliyor"

TSB Başkanı Gülen, her türlü risk profiline uygun fon bulunan BES'te kısa vadeli yatırım tercihlerinin ekonomik dalgalanmalardan etkilenebilse de uzun vadeli fonlar sayesinde ciddi kazanımlar elde edilebildiğini aktardı.

TSB'nin sistemin uzun vadeli yapısına uygun tercihlerin katılımcıları koruduğunu ve birikimlerini ciddi anlamda büyüttüğünü vurgulayan Gülen, şu ifadeleri kullandı: "BES, bireylere uzun vadeli tasarruf alışkanlığı kazandırma ve ülke tasarruflarını artırma rolü ile katılımcılarımızın menfaatlerinin en iyi şekilde korunması, getirilerinin maksimize edilmesine yönelik tüm paydaşların desteğiyle önemli bir görevi yerine getirmektedir. Geçmişe dönük verilere baktığımızda, 5 yıllık dönemde BES ve OKS fonlarının TÜFE'nin 32 puan üzerinde ortalama getiri sağladığı görülmektedir."

Mevduat faizinde yarış kızıştı

TL mevduatta faiz yüzde 49.33 ile 21 yılın zirvesine yükseldi. 1 milyon TL'nin aylık getirisi 38 bin TL'ye ulaştı. Bankalar ise 3 aylık vadeye yönlendiriyor. Bankacılık kaynaklarından alınan bilgiye göre, özellikle 10 milyon TL ve üstü gibi yüksek meblağlarda yüzde 50'yi aşan faizler teklif ediliyor.

Yükselen TL mevduat faizleri tasarruf sahiplerinin radarına girerken, bankalar arasındaki rekabet de büyüyor. TCMB'nin bankaları Kur Korumalı Mevduat (KKM) hacimlerini azaltıp standart TL mevduata geçişe zorlayan düzenlemeleri, TL mevduat faizlerindeki yükselişte etkili oluyor.

TCMB'den beklenen yeni önlemler ve bilanço makyajlama adımlarıyla, mevduat getirilerindeki yükselişin yılsonuna kadar devam etmesi bekleniyor. TCMB verilerine göre yılbaşında yüzde 15.5 civarında olan üç ay vadeli TL mevduatın ortalama faizi 1 Aralık haftası itibarıyla yüzde 49.33 ile Kasım 2002 sonrasındaki 21 yılın zirvesine yükseldi.

Önceki haftaya göre ortalama mevduat faizindeki yükseliş 3.26 puan oldu. Bankacılık sektöründe TL mevduat faizinde ortalamanın yüzde 49'u aşması; getiri yarışının hızlandığını gösteriyor. Bankacılık kaynaklarından alınan bilgiye göre, özellikle 10 milyon TL ve üstü gibi yüksek meblağlarda yüzde 50'yi aşan faizler teklif ediliyor.

1 milyon TL 92 gün vadede 118 bin 465 TL getiriyor

Sözcü'den Mehtap Özcan Ertürk'ün haberine göre yatırımcı, 1 milyon TL'lik tasarrufunu 92 gün vadede yüzde 47 faizle standart TL mevduata yatırdığında brüt

getirisi 118 bin 465 TL oluyor. Vade sonunda elde edilen bu tutarda yüzde 5 stopaja denk gelen 5 bin 923 TL çıkarıldığında tasarruf sahibini 3 aylık vade sonunda elde ettiği net getiri 112 bin 542 TL oluyor. Bu da aylık 37 bin 514 TL'lik faiz kazancı anlamına geliyor. 10 milyon TL'ye verilen 32 vadeli yüzde 50 faizin ise brüt getirisi 438 bin 356 TL olurken, yüzde 5 stopaj düşüldüğünde net getiri 416 bin 438 TL olarak hesaplanıyor.

Ek getiri ile KKM'de tutuyorlar

Merkez Bankası geçen hafta döviz dönüşlü KKM'de de faiz üst sınırını kaldırdı ancak politika faizinin yüzde 85'inden az olamayacağını duyurdu. Böylece döviz dönüşümlü KKM faizi de yüzde 34'te kalacak. Bankacılık kaynağından alınan bilgiye göre döviz dönüşlü KKM'de yoğun bir dövize geçiş talebi var. Bankalar bunu önlemek için ek getiri sunmaya devam ediyor. Döviz dönüşümlü KKM'de faiz yüzde 34'te sınırlandı ancak, yüzde 34'e ilave yüzde 3 ek getiriler teklif ediliyor.

"Büyüme beklentileri arttı, TL geri döndü"

Türk ekonomi yönetiminin politikaları küresel piyasaların dikkatini çekiyor. Birçok kuruluş, Türkiye'nin büyüme beklentilerini artırırken; Goldman Sachs, politika faizindeki normalleşmenin TL'de kazancın geri döndüğüne dikkat çekti.

Türk ekonomi yönetiminin politikaları uluslararası kuruluşların dikkatini çekiyor. Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Fitch Ratings, 8 Eylül'deki değerlendirmesinde, Türkiye'nin kredi notunu "B" olarak teyit ederken not görünümünü 2 yıl sonra "negatif"ten "durağan"a çıkardı. Fitch, Türkiye ekonomisinin bu yıla ilişkin büyüme tahminini yüzde 2.5'ten yüzde 4.3'e yükseltti, ekonominin 2024'te yüzde 3 ve 2025'te 3.4 büyüyeceğini öngördü.

Standard & Poor's (S&P) 29 Eylül'de Türkiye'nin kredi notunu "B" olarak teyit etti ve kredi notu görünümünü "politika değişikliği" nedeniyle "negatif"ten "durağan"a çıkardı. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), 2023 yılı büyüme beklentisini yüzde 2.5'ten yüzde 3.5'e çıkardı. BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), Türkiye ekonomisine ilişkin büyüme tahminini bu yıl için yüzde 2.6'dan yüzde 3.7'ye yükseltti.

Gelecek yıl da yüzde 1.9 büyüyeceği tahmin edildi. Uluslararası Para Fonu (IMF) da Türkiye ekonomisinin bu yıl yüzde 4 ve gelecek yıl yüzde 3.25 büyüyeceği tahmininde bulundu. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), ekonomiye ilişkin büyüme beklentisini bu yıl için yüzde 4.3'ten yüzde 4.5'e yükseltti. Ekonominin 2024'te 2.9 büyümesi bekleniyor.

ABD'nin büyük yatırım bankalarından JP Morgan, "TL'de ağırlık artır" tavsiyesine başladı. Bankanın eylül ayı başında yatırımcılara gönderdiği bilgi notunda, Türkiye'deki gelişmelere ilişkin değerlendirmeler yer alırken, "Model portföyümüze küçük bir miktar 'TL ağırlık artır' pozisyonu ekliyoruz.

Temmuz başında opsiyonlarda TL uzun pozisyonu almıştık. Artık risk/ödül dengesinin doğrudan TL alımdan yana olduğunu düşünüyoruz" ifadeleri kullanıldı. Goldman Sachs ise "Türkiye (Türk lirası) oyuna geri döndü" başlıklı piyasalar raporunda, Türkiye'nin politika faizindeki hızlı normalleşmenin Türk lirasında kazancın geri döndüğüne işaret ettiği kaydedildi.

Citibank da enflasyonda kalıcı ve belirgin bir düşüş sağlanana kadar sıkılaştırmanın devam edeceğini, TL cinsinden varlıkların cazibesinin artırılmasına devam edileceği hususlarının önem arz ettiğini aktardı. Deutsche Bank raporunda, Türk tahvillerinin 2024'te en iyi performans gösteren gelişmekte olan tahviller arasında yer alabileceği ifade edildi.

Bankanın notunda, Merkez Bankası'nın parasal sıkılaştırmada beklentilerin üzerinde kararlar almasının, korunmaya açık TL mevduatlar vurgulanarak uygulanmaya başlanan makro ihtiyati çerçevedeki yeni uygulamaların ve bankanın şeffaf iletişiminin TL için sürpriz bir pozitiflik içerdiğine dikkat çekildi.

Kişi başı kart borcu asgari ücretin 2,5 katı

AKP'li Cumhurbaşkanı Erdoğan, yeni asgari ücretin ülkenin ekonomik dengelerini bozmayacak bir rakam olacağını açıkladı. Bireysel ekonomik dengeleri uzun zamandır bozuk olan yurttaşların ise sadece kredi kartı borçları asgari ücretin ortalama 2.5 katına ulaştı.

Havva GÜMÜŞKAYA

Asgari ücret pazarlığının başlamasına günler kaldı. Yeni asgari ücrete dair beklentiler de dile getirilmeye başlandı. Bu arada Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'dan da yeni asgari ücretin ekonomik dengeleri bozmayacak şekilde belirleneceği açıklaması geldi. Erdoğan'ın açıklaması ile sorunlarının çözülmeyeceğini bir kez daha gören yurttaşların sadece kredi kartı borçlarının bile asgari ücretin 2.5 katına ulaştığı hesaplanıyor.

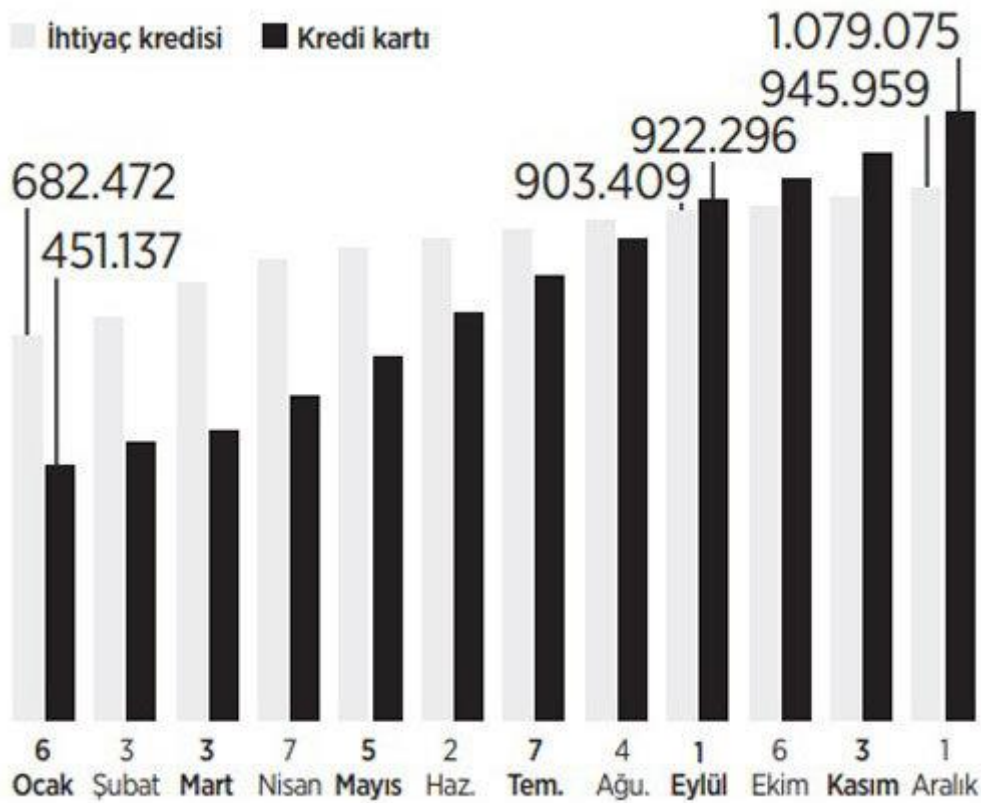
Yüksek enflasyon dolayısıyla asgari ücretin alım gücü belirlendiği ilk gün itibarıyla düşerken borçlar da artmaya başladı. Asgari ücretin 8 bin 506 lira olarak açıklandığı ocak ayında kişi başına düşen bireysel kredi kartı borcu 14 bin 377 TL'ydi. Asgari ücretten 5 bin 871 TL daha fazla olan bu tutar yıl boyunca artmayı sürdürdü. Enflasyon nedeniyle haziran ayında asgari ücret ikinci kez artırılarak 11 bin 402 TL'ye çıkarıldı. Eylül ayında ise kişi başına düşen kredi kartı borcu katlanarak asgari ücretin 16 bin 53 lira üzerine çıktı ve 27 bin 455 liraya ulaştı.

YURTTAŞ KARTA SARILDI

Ekonomi yönetimini seçim sonrası değişen politika ile tüketici kredisi kullanımını baskılamaya başladı. Ancak bu dönemde tüketiciler giderek artan oranda kredi kartı kullanımına yüklendi. Faiz artışları ile birlikte gecikme faizlerinin yükselmesi, nakit avans limitinin aşağı çekilmesi gibi zorluklara rağmen bireysel kredi kartı borçları büyümeye devam etti.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) verilerine göre eylülde kredi kartı borçları ilk kez ihtiyaç kredisi borçlarını geçti. Faiz artışları ile ihtiyaç kredisinde yavaşlama yaşanırken kredi kartı borcu arttı. Kasımda ise kredi kartı borçları 1 trilyon lirayı aştı. BDDK'nın son verilerine göre bireysel kredi kartı borçları 1 trilyon 79 milyar TL'ye ulaştı. İhtiyaç kredisi tutarı ise 945 milyar lira oldu. Böylece kredi kartı borçlarındaki yıllık artış yüzde 139,2'ye ulaştı. Aynı dönemde ihtiyaç kredisindeki artış ise yüzde 38,6 oldu.

KART BORÇLARI İHTİYAÇ KREDİSİNİN ÜZERİNDE (BİN TL)

Yeni rejim milyonlarca yeni yoksul yarattı

Hızla derinleşen yoksulluk, 2018-2023 döneminin karşılaştırmalı sosyal yardım verilerine yansdı. Gıda yardımı alan hane sayısı 768 binden 936 bine, elektrik tüketim desteği alan hane sayısı 4,1 milyona fırladı.

Güncel

Yurttaşlar, sosyal yardım ödemelerinin yapıldığı PTT'lerin önünde uzun kuyruklar oluşturuyor. (Fotoğraf: İHA)

Mustafa BİLDİRCİN

Türkiye, 9 Temmuz 2018'de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçti. Yeni sistem ile TBMM'nin yetkileri büyük oranda azaltılırken Meclis yalnızca, "İktidarın tartışmalı düzenlemelerini ve uluslararası anlaşmaları onaylamak" amacıyla çalıştırıldı. Yurttaşın taleplerini içeren çok sayıda kritik görüşme ve kanun teklifi, iktidar ve ortağı MHP tarafından reddedildi. Meclis'i işlevsizleştiren, yurttaşı sorunlar ile baş başa bırakan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi en temel alanlarda büyük tahribatlara yol açtı.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin en çok hasar verdiği alanların başında ise ekonomi geldi. AKP iktidarında kırılgan hale gelen Türkiye ekonomisindeki bozulma, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile daha da hızlandı. Kamuoyunda, "Tek adam rejimi" olarak nitelendirilen sistem, milyonlarca yurttaşı yoksulluğun pençesine itti.

MİLYONLARCA AÇ YURTTAŞ

Saray Rejimi ile giderek derinleşen yoksulluğun yarattığı tablo, resmi veriler ile de ortaya konuldu. 2018-2023 dönemine yönelik karşılaştırmalı sosyal yardım verileri ise Türkiye'nin yeni sistemle hızla geriye gittiğini bir kez daha gözler önüne serdi. Buna göre, 2018 yılında 768 bin 33 olan karnını ancak sosyal yardımlar ile doyurabilen hane sayısı, 2023 itibarıyla 936 bin 683'e yükseldi. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın verilerine göre, Türkiye'de 3 milyon 472 bin 393 yurttaş, gıda yardımı kapsamına alındı. 2018 yılına göre 2023 yılında, elektrik tüketim destekleri yapılan hane sayısında da çarpıcı bir artış yaşandı. 2018 yılında 1 milyon 343 bin 109 olan elektrik faturasını ancak sosyal yardım ile ödeyebilen hane sayısı, 2023'te 4 milyon 141 bin 991'e kadar çıktı. Yoksulluğun ulaştığı boyutu ortaya koyan en çarpıcı veri ise "Oturulamayacak derecede bakımsız ve eski" evleri kapsayan, "Barınma Yardımı" verisi oldu. 2018 yılında, sağlıksız olduğu belirlenen ve "Oturulamayacak" olarak sınıflandırılan ev sayısı 9 bin 987 iken bu sayı 2023 itibarıyla 26 bin 688 olarak kaydedildi.

PISA raporunu sansürlediler

Milli Eğitim Bakanlığı, 491 sayfalık PISA 2022 raporunu 'özet' adı altında 191 sayfa yayınladı. OECD'nin orijinal raporundaki 300 sayfa çevrilmedi. Sümen altı edilen rapordaki "Türkiye'de her 100 öğrenciden 19'u haftada 1 kez derse aç giriyor" cümlesi dikkat çekti.

29 milyon öğrenciyi temsilen 81 ülkeden 700 bin öğrenci Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı'na (PISA) katıldı. Matematik, fen ve okuduğunu anlama düzeylerini, 3 yılda bir ölçen PISA 2022 raporu yayınlandı. MEB, Türkiye'nin puan artırdığını müjdelese de Türkiye 3 alanda da OECD ortalamasının altında kaldı.

300 SAYFA SÜMEN ALTI

OECD Eğitim ve Beceriler PISA Direktörü Andreas Schleicher'in, "PISA'nın amacı okullara ve politikacılara yardımcı olmak ve politikacıların bilinçli kararlar almalarını sağlamak" dediği ön sözde Türkçe çeviri de yok. OECD'nin 491 sayfalık PISA raporunu Milli Eğitim Bakanlığı, 191 sayfa olarak yayınladı.

"POLİTİKACILAR YETERSİZ"

PISA 2022 Raporu'nun yayınlanmayan bölümünde Schleicher'in, hükümetlerin eğitim sistemlerine yardımcı olma ve öğrenme zorluklarının üstesinden gelmesi için acil harekete geçmesi çağrısı yaptığı görüldü. Direktör Schleicher, ülkelerin alt sıralardan kurtulmak için eğitim reformu yapmasını önerdiği ve alt sıralardaki ülkelerde politikacıların yetersizliğine dikkat çektiği de görüldü.

"DERSLERE AÇ GİRİLİYOR"

“Öğrenmek için çok mu açlar?” adlı bölümde ise Schleicher, “OECD ülkelerindeki öğrencilerin yüzde 8’i yiyecek alacak parası olmadığı için 30 gün içinde haftada en az 1 gün yemek yiyemiyor. İngiltere’de bu oran yüzde 11, ABD’de yüzde 13, Türkiye’de yüzde 19. Okullarda ücretsiz öğle yemeği daha fazla çocuğun eğitime katılmasını sağlayabilir” diyor.

MEB köreltiyor

Eğitim Uzmanı Alaaddin Dinçer, “PISA 2022 sonuçları, Türk eğitim sisteminin ezbere dayalı ve düşünmeye kapalı olduğunu bir kez daha kanıtladı. OECD standartları bu şartlarda yakalanamaz. 15 yaşında bir çocuk bu sistemle, eleştirel düşünce, bakış açısı ve beceri kazanamıyor. Okuduğunu anlamakta zorlanan öğrenciden, matematik ve fende OECD’nin istediği düşünme becerisini yakalaması beklenemez. Eğitim sistemini, biat temelli yapılandırmasıyla MEB köreltiyor” dedi.

Bakkal hesabı yapamıyorlar

Tüm alanlarda birinci olan Singapur, matematikte 575 puan iken, Türkiye 453 puanla 81 ülke içinde 39. oldu. İsrail, 458 puanla Türkiye’yi geçerken Türkiye 1 puan farkla Brunei’yi geçebildi. Matematikte basit problemleri çözebilen Türk öğrencilerin yüzde 94.6’sı matematikte üst seviyeyi yakalayamadı.

İHL’ler başarısız

Matematikte öğrencilerde üst seviye yüzde 5.4’te kaldı. Okul türlerine göre matematikte; fen liselerimiz 598 puanla, dünya birincisi Singapur’u geçti. Anadolu Liseleri 567 puanda ve İHL’ler 444 puanda kalıp, Türkiye ortalaması 453’ün de altına düştü. Fen ve meslek liseleri, arasındaki matematik bilgi farkı 203 puana kadar çıktı.

Suç öğrencilerdeymiş

Milli Eğitim Bakanlığı’nın özetinde şöyle deniyor: “2022’de birçok öğrencinin, öğrenmeye elverişli olmayan disiplin koşullarında matematik öğrendiği anlaşıldı. OECD ortalaması yüzde 23 iken, Türkiye’deki öğrencilerin yüzde 42’si derslerin çoğunda veya tamamında verimli çalışmıyor. Yüzde 30’u öğretmenin söylediklerini dinlemiyor. Yüzde 23’ünün dijital cihazlardan dikkati dağılıyor.”

Pandemi bahane olamaz!

Türkiye, 3 alanda da OECD ortalaması altında kaldı. MEB bu durumu, pandemiye bağladı. OECD Genel Sekreteri Mathias Cormann’ın raporun ön sözündeki “Performans düşüşünde neden olarak gösterilen pandemi o kadar etkili değil. Düşüş, politikacıların teknolojik değişimle başa çıkıp çıkmamasıyla ilgili. Eğitime yapılan yatırım ile ortalama performans arasında pozitif bir ilişki var” sözleri bu teoriyi çürüttü. Bu bölüm de Türkçe çeviriye alınmadı.

Zamları hükümet yapmaz ama zamlardan hükümet sorumludur

Alaattin AKTAŞ

08 Aralık 2023 Cuma

Yazımın başlığı ilk bakışta yanlış gibi gelebilir ama yok, bir yanlışlık yok. Hükümet neredeyse doğrudan hiç zam yapmaz, ne var ki tüm zamların altında hükümetin icraatları yatar. (Bu arada artık hükümet yerine kabine deniliyorsa da benim tercihim yine eski tanımlamadan yana.)

En tipik örnek akaryakıtta yapılan zamlar ya da zaman zaman yaşanan indirimlerdir.

Daha önce de birkaç kez yazdım ama ısrarla aynı görüş korunuyor.

Akaryakıtta zam mı geldi, başlıyor hükümete dönük eleştiriler.

İndirim mi yapıldı, bu kez de bunun ya o ayın enflasyonunu düşük göstermek amaçlı olduğu ileri sürülüyor, ya **“Ham petrol fiyatı daha çok düştü, akaryakıt indirimi de daha fazla olmalıydı”** gibi görüşler dile getiriliyor.

Zam yapıldığındaki görüş de yanlış, indirime gidildiğindeki görüş de...

Çünkü akaryakıtta zammı da, indirimi de hükümet yapmıyor. Ama o önyargı yok mu o önyargı!

Motorinde dün ve bugün için iki gün üst üste indirim söz konusu oldu ya; neler yazılıyor neler... Bakın bu konuda sosyal medyada yalnızca bana iletilen görüşlerden seçtiklerim:

- Demek ki yeni yılda da çok kötü zam yapacaklar.
- Kesin zam gelecek o zaman.
- Brent dört haftadır 78 dolarda, daha yeni indirim yapılıyor.

- Enflasyon masasına katkı sunma oyunu mu?
- İndirim algısını gündemde tutarak prim yapabilmek için.
- Yıl sonu enflasyonunu düşük gösterme çabası.
- Aralık enflasyonunu güzel ayarlarız.
- Bu indirim hayra alamet değil.
- Yeni yılda ÖTV'yi artıracaklar, indirim yapmasalar ve fiyat aynı kalsaydı daha iyiydi.
- Emekli ve memurlara düşük zam yapmak için.

Görüşler özet olarak böyle ve neredeyse hepsi yanlış ya da önyargılı.

Çünkü dedim ya akaryakıt fiyatlarını kararlaştıran hükümet değil. Akaryakıt zam ve indirimlerinde temel belirleyici yurt dışındaki ürün fiyatları.

Ama hükümetin icraatları akaryakıt fiyatlarını dolaylı olarak tabii ki etkiler.

Örneğin faizi düşürüp dövizı zıplatırsanız, yurtdışı borsalarda (Türkiye için ölçü Cenova borsası) döviz bazında oluşan ürün fiyatının Türkiye'deki karşılığı artar ve bu da zamma yol açar.

Örneğin vergiyi gerektiği yerden eksiksiz toplayamazsanız ya da olmadık harcamalar yaparsanız, bütçe dengesi için akaryakıttaki ÖTV ve KDV'yi artırmak zorunda kalırsınız ve böylece hükümet olarak dolaylı zam yapmış olursunuz.

Ham petrol fiyatı gecikmeli yansır

Temel bir yanılgı da akaryakıt fiyatlarını doğrudan ham petrol fiyatıyla kıyaslamak. Tamam, akaryakıt tabii ki ham petrol ürünü ama fiyat bağlantısı öyle sanıldığı gibi eş zamanlı gitmiyor.

Petrol fiyatı örneğin 50 dolardan 100 dolara çıkarsa bu Cenova'daki ürün borsasına, dolayısıyla Türkiye'deki perakende fiyatlara elbette kısa sürede yansır. Ama ham petrol fiyatında yaşanan 3-4 dolarlık artış ya da inişlerin ürün fiyatlarına gecikmeli yansımada ya da hiç yansımamasında şaşılacak bir durum yok.

Çünkü akaryakıt fiyatlarını daha çok arz-talep dengesi belirliyor. Son birkaç yıldır motorin fiyatlarının benzin fiyatlarının üstünde seyretmesi buna en güzel örnek. Rusya-Ukrayna savaşından dolayı motorin arzında ortaya çıkan daralma ve yine aynı savaşın etkisiyle Avrupa'da yaşanan doğalgaz teminindeki zorluğun ısınma amaçlı motorin kullanımını artırması bu ürünün fiyatını benzinin üstüne taşıdı.

Ekonomik milat olarak nitelediğim Ağustos 2021'den bu yana geçen dönemde Cenova borsasında benzin yüzde 15, motorin ise yüzde 44 zam gördü. İç piyasadaki artış ise kur ve vergi artışından dolayı çok daha yüksek oranlara vardı.

Oysa Cenova borsasında Ağustos 2021'den önceki 27 ayda benzin yüzde 6 artarken, motorin fiyatında yüzde 8'e yakın gerileme olmuştu.

İşte son dönemde motorin fiyatındaki artış tümüyle talep artışından kaynaklandı.

Akaryakıt fiyatı nasıl oluşur?

Akaryakıt fiyatı tümüyle otomatik bir şekilde oluşur, kimse belirlemez.

Fiyat oluşumunu, Türk parasının değerinin aynı kaldığını, Türkiye'de herhangi bir vergi değişikliğinin de söz konusu olmadığını varsayarak çok yalın bir şekilde şöyle aktarmak mümkün:

Cenova'daki borsada motorin fiyatı ton başına örneğin 100 dolar, benzin fiyatı 95 dolar. Fiyatlardaki yüzde 3'e kadarki artış ya da düşüşlerde yurtiçi fiyatı değişmez. Motorin fiyatı 104 dolara mı çıktı, o zaman zam gelir; ya da 96.5 dolara mı indi, o zaman da indirim yapılır. Aynı durum benzin fiyatı için de geçerlidir. 96.5 dolara inen motorin fiyatında yüzde 3'ü aşan bir gerileme daha olduğunda yeniden indirimle gidilir. Arada geçen süre bir gün de olabilir (7 ve 8 Aralık indirimleri gibi) on gün de, yirmi gün de.

Bu arada ham petrol fiyatı çok farklı yönde ve farklı oranda seyredebilir. Önemli olan arz ve talebe göre ürün fiyatının hangi düzeyde oluştuğudur.

Cenova'daki fiyat esas alınarak bunun üstüne rafineri karı, vergiler ve akaryakıt istasyonların karı eklenir ve perakende fiyat ortaya çıkar.

Bütün bu aşamalarda hükümet yoktur. Ama İtalya'daki borsada oluşan (örneğin) 100 dolar olan tutarın TL karşılığını dolaylı olarak hükümet belirler. Vergiyi hükümet belirler. Nihai fiyatın oluşumunda aslında son sözü hep hükümet söyler; ama görünürde kararı hükümet vermez.

Aynı durum konut ve kira için de geçerli

Vatandaşın canını son yıllarda konut ve kiradaki artış da çok yakıyor.

Konut ya da kiralari tabii ki hükümet artırmıyor; ama bu rekor artışlara sebep oluyor. Konut fiyatlarındaki artışla ilgili olarak elimizdeki tek bilimsel veri Merkez Bankası'nın konut fiyat endeksi. Ekonomik milat saydığım Ağustos 2021'den bu yılın eylülüne kadar geçen 25 aydaki konut fiyat artışı tam yüzde 465.

Peki Ağustos 2021'den önceki 25 ayda yaşanan konut fiyat artışı kaç, yüzde 71.

Konut fiyatındaki artışın yüzde 71'den yüzde 465'e fırladığı iki 25'er aylık dönem...
Konut fiyat artışı böylesine hızlanmışken kira artışı buna ayak uydurmadan kalır mı?

Ne konut fiyatını hükümet artırıyor, ne kiralari. Ama döviz tırmandıracak yanlış adımlar atarak, genel fiyat düzeyini çok yukarı çıkararak, bu kapsamda inşaat maliyetlerinin çok hızlı artmasına yol açarak fiyatları ve kirayı doğrudan olmamakla birlikte sonuçta hükümet artırıyor, yani sebep oluyor.

Sonra da yaklaşık iki yılda fiyatı yüzde 465 artan bir konutun kirasını zapt etmeye uğraşıyoruz.

Hükümetin tercihleri, fiyatlara davranışlarının bozulmasına, fiyatların sürekli artacağı algısının yerleşmesine yol açıyor. Herhangi bir mal ya da hizmete zam gelmiş olmasına kimse şaşırmıyor, çünkü bu kanıksanmış durumda.

Ama hükümet zam yapmıyor; yapılmasına zemin hazırlayacak politikaları tercih ediyor.

GSYH'den payda İstanbul kişi başı gelirde Kocaeli

Naki BAKIR

08 Aralık 2023 Cuma

2022 yılında İstanbul 4,6 trilyon TL'lik GSYH'si ile toplam milli gelirden yüzde 30,4 pay aldı. İstanbul'u, yüzde 8,9 ile Ankara ve yüzde 6,5 pay ile İzmir izledi. İl bazında kişi başına GSYH'de ise 18.269 dolarla Kocaeli birinci oldu, onu 17.349 dolarla İstanbul, 15.296 dolarla Tekirdağ, 13.919 dolarla Ankara ve 13.201 dolarla İzmir izledi.

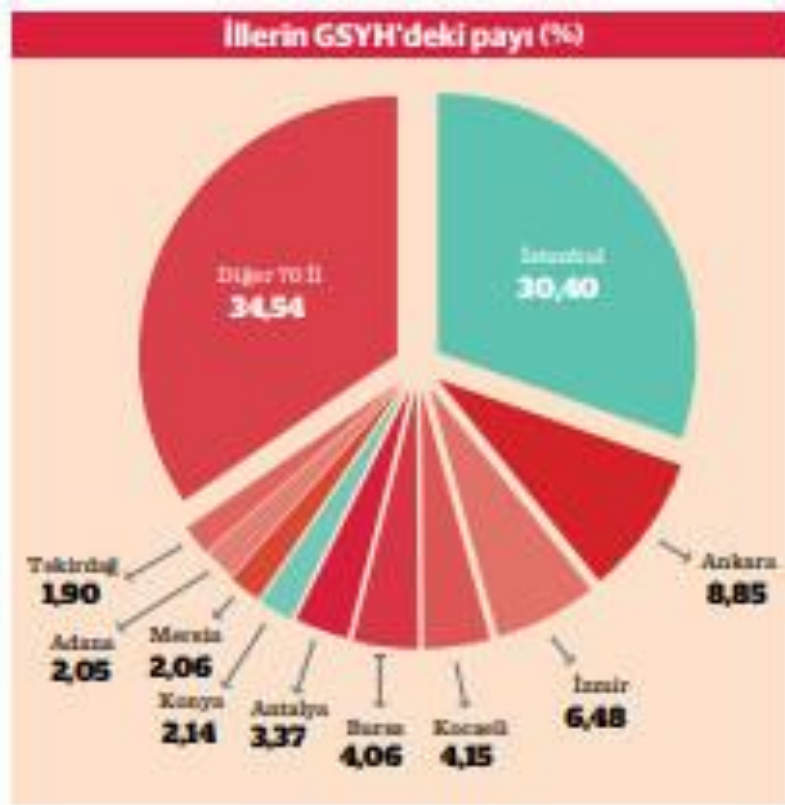
Kişi başına GSYH (\$)			
En yüksek 10 il		En düşük on il	
Kocaeli	18.269	Adıyaman	4.780
İstanbul	17.349	Bingöl	4.742
Tekirdağ	15.296	Tokat	4.721
Ankara	13.919	Kars	4.712
İzmir	13.201	Muş	4.398
Bilecik	12.470	Diyarbakır	4.322
Kırklareli	12.150	Bitlis	4.077
Yalova	11.916	Şanlıurfa	3.887
Bursa	11.591	Ağrı	3.337
Antalya	11.495	Van	3.275

Türkiye'nin 2022 yılı gayri safi yurt içi hasılasında (GSYH) en büyük payı İstanbul alırken, kişi başına milli gelirde ise Kocaeli birinciliğini korudu. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2022 yılına ilişkin iller bazında GSYH verilerini açıkladı. İl düzeyinde cari fiyatlarla GSYH hesaplamalarına göre; 2022'de İstanbul 4 trilyon 564,3 milyar TL ile en yüksek GSYH'ye ulaştı ve toplam GSYH'den yüzde 30,4 pay aldı.

İstanbul'un GSYH'deki payı önceki yıla göre değişmedi. İlin, toplam GSYH'de

2018'de yüzde 30,8 olan payı, 2019'da yüzde 30,7'ye, 2020'de yüzde 30,1'e düşmüş, 2021'de ise yüzde 30,4 olmuştu. İstanbul, 2022 yılında hizmetler sektörü toplamından yüzde 41,5 pay alırken, ilin toplam GSYH'si içinde hizmetler sektörünün payı yüzde 36,5 olarak gerçekleşti. İstanbul'un toplam GSYH'si içinde sanayi sektörü yüzde 19,3 pay ile ikinci sırada, mesleki, idari ve destek hizmet faaliyetleri yüzde 7 pay ile üçüncü sırada yer aldı.

Milli gelirin yüzde 54'ü 5 ilden

2022 yılında GSYH'de İstanbul'u, 1 trilyon 329,8 milyar TL ve toplamda yüzde 8,9 pay ile Ankara, 972,2 milyar TL ve yüzde 6,5 pay ile İzmir izledi. Daha sonra 622,6 milyar lira ile Kocaeli ve 609,2 milyar lira ile Bursa geldi. GSYH'den en yüksek payı alan ilk beş il, 2022 yılında toplam GSYH'nin yüzde 53,9'unu oluşturdu.

İl düzeyinde GSYH büyüklüğüne göre son beş sırada ise 17,4 milyar TL ile Kilis, 13 milyar TL ile Gümüşhane, 11,3 milyar TL ile Tunceli, 10,5 milyar TL ile Ardahan ve 8,3 milyar TL ile Bayburt yer aldı.

Büyümeye en fazla katkı İstanbul'dan

İllerin kişi başına GSYH'ye göre sırası (\$)				
		2021		2022
1	Kocaeli	17.054	Kocaeli	18.269
2	İstanbul	15.684	İstanbul	17.349
3	Tekirdağ	14.867	Tekirdağ	15.296
4	Ankara	13.084	Ankara	13.919
5	Yalova	11.886	İzmir	13.201
6	Bilecik	11.712	Bilecik	12.470
7	İzmir	11.647	Kırklareli	12.150
8	Kırklareli	10.865	Yalova	11.916
9	Bursa	10.771	Bursa	11.591
10	Bolu	10.199	Antalya	11.495
11	Eskişehir	10.168	Bolu	11.317
12	Çanakkale	10.045	Muğla	11.246
13	Artvin	9.954	Çanakkale	11.079
14	Manisa	9.464	Eskişehir	11.062
15	Erzincan	9.382	Manisa	10.208
16	Muğla	9.323	Kırkkale	10.105
17	Antalya	9.033	Artvin	9.867
18	Denizli	8.670	Mersin	9.824
19	Sakarya	8.626	Zonguldak	9.563
20	Düzce	8.498	Sakarya	9.535
21	Mersin	8.377	Denizli	9.456
22	Kayseri	8.338	Karaman	9.378
23	Uşak	8.219	Bahıkesir	9.047
24	Bahıkesir	8.001	Düzce	8.936
25	Karaman	7.999	Edirne	8.915
26	Tunceli	7.984	Erzincan	8.904
27	Zonguldak	7.900	Kayseri	8.876
28	Gaziantep	7.867	Uşak	8.851
29	Çankırı	7.855	Gaziantep	8.725
30	Edirne	7.797	Çankırı	8.470
31	Karabük	7.720	Konya	8.467
32	Kırkkale	7.480	Kütahya	8.442
33	Kastamonu	7.472	Adana	8.194
34	Kütahya	7.412	Burdur	8.181
35	Konya	7.328	Aksaray	8.115
36	Burdur	7.285	Tunceli	8.108
37	Aksaray	7.131	Kırşehir	7.938
38	Adana	7.043	Kastamonu	7.800
39	Isparta	6.963	Aydın	7.591

2022 yılında Türkiye'nin zincirlenmiş hacim endeksi ile yüzde 5,5 olan GSYH büyümesine 46 il pozitif katkı verirken, 21 ilin katkısı sıfır oldu, 14 il ise negatif katkı verdi. Yıllık büyümeye en fazla katkısı veren il yüzde 2,46 ile İstanbul oldu.

Büyümeye katkıda bu ili yüzde 0,65'le Antalya, yüzde 0,55'le Ankara, yüzde 0,30'la İzmir, yüzde 0,17 ile Muğla ve bursa, yüzde 0,15'le Konya, Mersin ve Adana illeri izledi. Büyümeye en fazla negatif katkı veren il ise eksi yüzde 0,06 ile Hatay oldu. Negatif katkıda bu ilin ardından eksi yüzde 0,03'le Elâzığ, Osmaniye ve Çanakkale illeri geldi.

Kişi başına GSYH'de Kocaeli birinci

Kişi başına GSYH tutarına göre sıralamada ise sanayi ili Kocaeli 18.269 dolarla birinciliğini korudu. Kocaeli'nin kişi başına milli geliri önceki yıla göre yüzde 7,1 oranında 1.215 dolar arttı. Açık farkla en fazla milli gelir yaratan ve büyümeye en fazla katkısı veren İstanbul ise kalabalık nüfusu dolayısıyla kişi başına milli gelirden 17.349 dolarla ikinci sırada yer aldı. Bu ili 15.296 dolarla Tekirdağ ve 13.919 dolarla Ankara izledi.

40	Hatay	6.808	Isparta	7.582
41	Aydın	6.543	Karabük	7.350
42	Rize	6.538	K. Maraş	7.319
43	Osmaniye	6.330	Kilis	7.152
44	Kırşehir	6.284	Hatay	7.058
45	Elâzığ	6.223	Nevşehir	7.039
46	Sivas	6.212	Sivas	6.902
47	Samsun	6.098	A. Karahisar	6.889
48	K. Maraş	6.047	Samsun	6.850
49	Trabzon	5.975	Niğde	6.845
50	Bartın	5.965	Ardahan	6.786
51	A. Karahisar	5.964	Amasya	6.781
52	Niğde	5.951	Rize	6.552
53	Amasya	5.812	Osmaniye	6.393
54	Kilis	5.708	Mardin	6.220
55	Nevşehir	5.703	Elâzığ	6.179
56	Mardin	5.537	Trabzon	6.172
57	Malatya	5.444	Çorum	6.126
58	Iğdır	5.390	Sinop	6.094
59	Çorum	5.379	Bartın	6.071
60	Ardahan	5.308	Bayburt	5.908
61	Gümüşhane	5.238	Yozgat	5.858
62	Giresun	5.189	Malatya	5.846
63	Bayburt	5.138	Iğdır	5.539
64	Sinop	5.111	Erzurum	5.416
65	Erzurum	5.011	Gümüşhane	5.334
66	Şırnak	4.980	Şırnak	5.254
67	Hakkâri	4.897	Giresun	5.156
68	Yozgat	4.853	Ordu	5.078
69	Ordu	4.775	Hakkâri	5.075
70	Bingöl	4.685	Batman	4.951
71	Tokat	4.482	Siirt	4.785
72	Siirt	4.420	Adıyaman	4.780
73	Kars	4.297	Bingöl	4.742
74	Adıyaman	4.104	Tokat	4.721
75	Batman	4.025	Kars	4.712
76	Diyarbakır	3.871	Muş	4.398
77	Bitlis	3.824	Diyarbakır	4.322
78	Muş	3.777	Bitlis	4.077
79	Şanlıurfa	3.169	Şanlıurfa	3.887
80	Van	3.043	Ağrı	3.337
81	Ağrı	2.871	Van	3.275
	TÜRKİYE	9.601	TÜRKİYE	10.659

Kişi başına GSYH'de ilk dört sıra önceki yıla göre değişmedi. 2021'in 5'incisi Yalova 11.916 dolarlık kişi başı milli geliri ile 8'inci sıraya kayarken, İzmir 13.201 dolara yükselen kişi başı GSYH'si ile 7'ncilikten 5'inciliğe yükseldi.

2022 yılında Bilecik 12.470 dolar, Kırklareli 12.150 dolar, Bursa 11.591 dolar ve Antalya 11.495 dolarla kişi başına milli geliri en yüksek ilk on il arasında yer aldı.

En düşük Van'da

2022'de kişi başına gelirin en düşük olduğu on il ise 3.275 dolarla Van, 3.337 dolarla Ağrı, 3.887 dolarla Şanlıurfa, 4.077 dolarla Bitlis, 4.322 dolarla Diyarbakır, 4.398 dolarla Muş, 4.712 dolarla Kars, 4.721 dolarla Tokat, 4.742 dolarla Bingöl ve 4.780 dolarla Adıyaman. Buna göre kişi başına milli gelirin en yüksek olduğu Kocaeli ile en düşük olduğu Van arasında yüzde 457,8 (4,6 kat) fark bulunuyor.

Kişi başına geliri en çok artan Kırıkkale

Önceki yıla göre kişi başına GSYH'si en fazla artan il ise yüzde 35,1 ile petrol rafinerisi ve diğer bazı önemli sanayi tesislerinin bulunduğu Kırıkkale oldu. Kırıkkale'nin 2021'de 7.480 dolar olan kişi başına milli geliri 2022'de 2.625 dolar artarak 10.105 dolara yükseldi. Kişi başına GSYH artışında bu ili yüzde 27,9 ile Ardahan, yüzde 27,3'le Antalya, yüzde 26,3'le Kırşehir, yüzde 25,3'le Kilis, yüzde 23,4'le Nevşehir, yüzde 23'le Batman, yüzde 22,7 ile Şanlıurfa, yüzde 21'le Kahramanmaraş ve Zonguldak illeri izledi.

Abdulkadir Selvi

MİT ile MOSSAD arasında casuslar savaşı mı yaşanacak

Önce Gazze Kasabı olan Netanyahu, sonra İsrail'in iç istihbaratı olan Şin Bet Başkanı konuştu, sonunda ise Wall Street Journal gazetesi Lübnan, Türkiye ve Katar'da bulunan Hamas liderlerine Mossad'ın suikast yapmakla görevlendirildiğini yazdı. Türkiye'den İsrail'e iki önemli uyarı yapıldı.

1. ERDOĞAN UYARDI

Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Her şeyden önce bu haberi yapanlar demek ki Türkiye'yi tanımıyorlar. Türkleri tanımıyorlar. Bizi tanımıyorlar. Böyle bir yanılsa tevessül etmeleri halinde şunu bilmeleri gerekir ki bunun bedelini, bunun faturasını çok ama çok ağır öderler" dedi.

Erdoğan'ın bu uyarısının sahada ne anlama geldiğini en iyi MOSSAD bilir.

2. İSTİHBARATIN TEPKİSİ

Anadolu Ajansı'na konuşan istihbarat yetkilileri, muhtelif istihbarat servislerinin daha önce de Türkiye Cumhuriyeti topraklarında yasadışı faaliyetler gerçekleştirmeye çalıştığını anımsatarak, hiçbir servisin bu tür operasyonlarına müsaade edilmeyeceğini vurguladı.

3. MOSSAD ENSELENMİŞTİ

İstihbarat yetkililerinin uyarısını en iyi MOSSAD bilir. Çünkü 2021 yılında İstanbul'da Filistinli aktivistlere yönelik suikast hazırlığı içinde olan 7 MOSSAD ajanı yakalanmıştı. MOSSAD'ın güvenli evlerine baskın yapılmış Türkiye'deki hücreleri çökertilmişti. Ajanlar şimdi cezaevinde gün dolduruyorlar.

4. MOSSAD'IN İMAJI SARSILDI

Hamas'ın 7 Ekim'de yaptığı eylem MOSSAD'ın imajını sarstı. Hatta alay konusu olmasına neden oldu. Netanyahu kendini kurtarmak, MOSSAD bozulan imajını düzeltmek için bu tür açıklamalar yapıyor ama bunun bedeli çok ağır olabilir. Çünkü ne MOSSAD eski MOSSAD ne MİT eski MİT.

5. MOSSAD, MİT'E BAŞVURMUŞ

Hamas'ın 7 Ekim'de yaptığı eylemin istihbaratını alamayan MOSSAD rehinelerin kurtarılması konusunda MİT'ten yardım istemiş. Rehinerin kurtarılması için Katar, Mısır ve ABD ile yoğun bir müzakere yürüten MİT, geçici ateşkes sürecinde Hamas'ın rehinelerin bir bölümünün bırakılmasını sağlamıştı. MOSSAD bunun üzerine MİT'e teşekkür üzerine teşekkür etmiş.

6. İSRAİLLİ TURİST KAFİLESİ

2022 yılında MİT ile İstanbul Emniyeti ortak bir operasyon yaparak İsraili bir turist kafilesine yönelik İran istihbaratının suikast girişimi önlemişti. İran ajanları silahları ile kısıvrak yakalanmış, İsraili turist kafilesi MİT'in zırhlı araçları ile uçağa yerleştirilip burunları kanamadan İsrail'e gönderilmişti. MOSSAD bunun üzerine MİT'e çok ama çok teşekkür etmiş.

MOSSAD DÜŞÜNSÜN

Demem o ki İsrail Türkiye'yi Türkiye İsrail'i, MOSSAD MİT'i, MİT MOSSAD'ı iyi tanır. Eğer buna rağmen MOSSAD bir çılgınlık yapmaya kalkışır sonucuna da katlanır. Gerisini Netanyahu ve MOSSAD düşünsün.

CHP VE İYİ PARTİ'DE EKREM İMAMOĞLU SORUNSA LI BÜYÜYOR

ASLINDA başlıkta, "Ekrem İmamoğlu sorunu" demem gerekiyordu. Biraz janjanlı olsun diye "sorunsalı" demeyi tercih ettim.

Bir süre önce, "Ekrem İmamoğlu'nun parmağı İYİ Parti'nin içinde. Partiyi mikser gibi karıştırıyor" diye yazmıştım.

Meral Akşener, ne zaman ki Ekrem İmamoğlu'nu hedef aldı, "başkalarının siyasi kariyerine zıplama tahtası olmadan yapacağız" dedi...

MİLLETVEKİLİNİN İSTİFASI

Meral Akşener bu konuşmayı yaptıktan 5 saat sonra İstanbul Milletvekili Ayşe Sibel Yanıkömeroğlu İYİ Parti'den istifa etti. Yanıkömeroğlu, Meral Akşener'in kontenjanından milletvekili listelerine giren bir isimdi. İYİ Parti'den Kadıköy belediye başkan adaylığı için başvuruda bulunan sanatçı Emre Kınay'ı partiye getirecek kadar Akşener'e yakın bir milletvekiliydi.

İYİ Parti'de cinsel taciz ve parasal iddialar üzerinde büyük bir kriz patlak verdiğinde Meral Akşener ne zaman ki ittifaksız, kendi başlarına seçimlere girme kararı aldıklarını, ondan sonra partinin karışmaya başladığını söylemişti.

Akşener'in dikkat çektiği zamanlama önemliydi.

İMAMOĞLU'NU HEDEF ALINCA

Meral Akşener ne zaman ki Ekrem İmamoğlu'nu hedef aldı, İYİ Parti'den istifalar başladı. İYİ Parti Ankara Milletvekili Yüksel Arslan'ın Ayşe Sibel Yanıkömeroğlu'nun istifası üzerine atıp sonra sildiği tweet manidardı. Yüksel Arslan, "İmamoğlu satın aldı" dedi.

MANSUR YAVAŞ'A YAKIN

Yüksel Arslan'ın Mansur Yavaş'ın eski özel kalem müdürü olduğunun altını çizmem gerekiyor. Mansur Yavaş desteklenmediği taktirde Yüksel Arslan'ın İYİ Parti'den istifa edeceği söyleniyordu. Sanıyorum Akşener özel bir görüşme yapmış. Mansur Yavaş'la karşı karşıya getirmeyeceği konusunda güvence vermiş. Yüksel Arslan bunun üzerine istifa kararını gözden geçirmiş.

EKREM'E DOKUNAN YANAR

Tekrar İstanbul Milletvekili Ayşe Sibel Yanıkömeroğlu'nun istifasına gelecek olursak, Meral Akşener'e, "Ekrem'e dokunan yanar" mesajını verdi.

Özgür Özel görmezden gelmeye çalışsa da CHP'de de Ekrem İmamoğlu sorunsalı büyümeye başladı. Ekrem İmamoğlu, gerçek genel başkan gibi hareket ediyor. İl başkanlarını İstanbul'da topladı. Oradaki pozisyonu İmamoğlu genel başkan, Özgür Özel onun vekili gibiydi.

İTTİFAK GÖRÜŞMELERİNİ YAPIYOR

Muharrem İnce ile ittifak görüşmelerini Ekrem İmamoğlu yürütüyor. İmamoğlu'nun Muharrem İnce'ye CHP'lilerin, "Terlik koysak kazanırız" diye düşündüğü İzmir büyükşehir belediye başkan adaylığını önerdiği söyleniyor. Zaten Muharrem İnce bunu reddetmedi.

Düşünün ki CHP, Muharrem İnce ile ittifak yapacak. Ama ittifak görüşmeleri CHP Genel Merkezi'nde değil, Ekrem İmamoğlu'nun makamında yapılıyor. Muharrem İnce ile görüşmeleri Genel Başkan Özgür Özel değil, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu yapıyor. Muharrem İnce'ye İzmir büyükşehir belediye başkan adaylığını Özgür Özel değil, Ekrem İmamoğlu öneriyor.

EMANETÇİ DAMGASI

08.12.2023

CHP’de tam anlamıyla bir Ekrem İmamoğlu vesayeti yaşıyor. Belediye başkan adayları da zaten CHP Genel Başkanı Özgür Özel’le değil, Ekrem İmamoğlu ile görüşüyorlar.

Özgür Özel bu emanetçi damgasıyla daha ne kadar devam edecek orasını bilmiyorum.

Esfender KORKMAZ

Ekonomide üç maymunları oynuyoruz

Hazine ve Maliye Bakanı “*deprem için 2,4 milyar dolarlık dış finansman sağladık*” diyor. Bu para yeniden yapılandırmada kullanılacağı için, faizi yüksek de olsa, net katma değer yaratır.

Ancak, oradan 3 milyar buradan beş milyar bulmak yerine, Türkiye çok daha yüksek miktarda doğrudan yabancı yatırım sermayesi çekebilirdi. Doğrudan yabancı yatırım sermayesi de dışarıya kâr transfer eder; ancak yeni yatırım yaptığı için istihdam yaratır. Uzun dönemli kaldığı için cari açığın finansmanında kullanılır. Dış borçlanmadan çok daha yararlı olur.

Çin doğrudan yabancı yatırım sermayesine yüksek teşvik vererek, sıcak parayı da kontrol ederek yıllardır büyüdü, cari fazla verdi. Şimdi de “*kendi sermayemizi oluşturduk ve artık sermaye ihraç ediyoruz*” diyor.

Şimdi Çin’e giden doğrudan yabancı yatırımlar azalıyor. Diğer gelişmekte olan ülkelere gidiyor. Ama Türkiye’ye gelmiyor. 2023 ilk 9 ayında gayrimenkul satışı dışında Türkiye’den 600 milyon dolar doğrudan yabancı yatırım sermayesi çıktı.

Bilmemiz gerekir ki; ağızımızla kuş tutsak, Mülkiyet güvencesi dahil güven vermezsek, otokrasiyi tırmandırırsak, Hukukun üstünlüğüne dönmezsek, Türkiye ye yabancı yatırım sermayesi gelmez ve olanlar da çıkar.

Davutoğlu, “*İsrail’e çelik satışı devam ediyor, 7 ekimden beri 350’den fazla Türk gemisi gitti*” diyor.

İsrail dış ticarete fazla verdiğimiz ülkelere birisidir. Yılda yaklaşık 4 milyar dolar dış ticaret fazlamız var. 2023 Ocak- Ekim ilk on ayda İsrail ile olan dış ticaret verileri şöyledir;

*İhracatımız; 4,7 milyar dolar,

*İthalatımız 1,4 milyar dolar,

*Dış ticaret fazlamız 3.3 milyar dolardır.

İsrail'e en fazla ihraç ettiğimiz mallar;

*Demir çelik;

*Otomotiv;

*Plastik eşyadır.

İsrail'den en fazla ithal ettiğimiz mallar;

*Mineral yakıt ve yağ;

*Organik kimyasallar;

*Makine ve mekanik parçalarıdır.

İsrail hükûmeti insanlık suçu işliyor. Birleşmiş Milletler başta olmak üzere bütün dünya kınıyor. Ama ambargo uygulayan ülke yok. En kabadayı biz miyiz ki; yılda 4 milyar dolardan olalım. İsrail'den kazandığımız 4 milyar doları bırakıp, bu defa Araplardan borç almak için takla atmamız daha mı iyi olur?

Kaldı ki; İsrail'e ihracatı kesersek, alternatif bulmakta zorlanan firmalar iflas ederse ve işçiler işsiz kalırsa, bu durum insanlığa aykırı olmaz mı?

Dahası bu on ayda Çin'e karşı 35,5 milyar dolar dış ticaret açığı verdik. Çin'den yalnızca yüksek teknolojik ürünler ithal etsek, bu açık 10 milyar dolara düşer ve cari açığımız yarı yarıya düşer. Hükûmet zaten ilgilenmiyor. Ama muhalefet partileri bu gerçeği neden göremiyor?

Suriyeli ve Afganlılarla ilgili tüm anketlerde halkın çoğunluğu kendi ülkelerine dönsün diyor. Bunlar her şehirde sosyal problem yaratıyorlar. Ama bunlar için hükûmet 50 milyar dolar harcadığını söylüyor, ama öte yandan Flash haber sık sık, emekli ve yaşlı insanların pazardan atık sebze ve meyve topladığını gösteriyor. Suriyeliler insan da bizim insanımız insan değil mi?

İbrahim Kahveci

Asgari ücret net 17.500 lira

Asgari ücret ne olacak?

Bu işi hesapla mı yapacağız yoksa kahve muhabbeti ile mi?

Öncelikle şu sorunları tespit edelim: Türkiye’de asgari ücret 300-500 dolara arasında seyrediyor. Bu durum ülkemizin refah anlamında bir yol alamadığının göstergesi.

Efendim “iş çokmuş ama iş beğenmeme varmış”

Bu önerme tarihin gördüğü en akıldışı, en saçma önermesidir.

İş çoksa neden ücretler artmıyor? Her piyasada arz-talep ile fiyatlar belirlenirken işgücü piyasasında işçi yoksa neden ücretlere yansımıyor bu durum? Ülkede ortalama ücret dahil hiçbir ücret gelirinde refah artışı oluşmuyor.

Bu ülkede eğitimden başlayarak verimsizlik ve kalitesizlik her yanımızı sarmış durumda. Mevcut anlayışın devamı durumunda ileriki yıllarda çok daha zor dudumda olacağımız nerede ise kesindir.

Gelelim asgari ücrete...

Varsayım şu: 2024 yılında tek zam yapılacaktır.

Bu varsayımı Erdoğan’da doğruladı. Anlamı şudur: Bu yılbaşı yapılacak asgari ücret zammı ile bir yıl geçirilecek.

Hesabı buna göre yapıyoruz.

Şu anda açlık sınırı 14.026 TL. Buna bu yılın aralık ayı muhtemel artışı (geçen yıl yüzde 4,4) ve 2024 yılı yüzde 36,0 enflasyon hedefini eklediğimizde kabaca yüzde 40,0 artış ekleyebiliriz. Böylece gelecek yıl aralık ayında açlık sınırı 19.636 liraya yükselecek.

Bakın bu hesap gayet iyimser ve resmi hedeflerle uyumlu yapılmıştır. **Hedeflenen enflasyona göre asgari ücreti hesaplıyoruz.**

Yine resmi ağızlardan da dile getirildiği gibi yılın ilk aylarında enflasyonun yükselip, haziran ayından sonra hızla düşeceğini varsayıyoruz ve buna göre yaklaşık aylık açlık sınırlarını ortaya çıkartıyoruz.

Tablo çok net: Eğer yüzde 36,0 enflasyon hedefi ile uyumlu bir asgari ücret olacaksa yılsonu açık sınırı 19.636 lira. Ama asgari ücretli yılın yarısını açlık sınırının altında çalışsın diyorsak o zaman asgari ücret yıl ortası rakam olan 17.500 liraya karşılık gelmektedir.

Rakam net açıktır.

“Bu asgari ücreti işverenler kaldıramaz...”

Dolayısı ile kaş yapalım derken göz çıkartmış olmayalım.”

Bu dile getirenlere şu cevabı vermek lazım: Ülkeyi bu verimsiz ekonomiye kim getirdi?

Çin bile 1,3 milyar nüfusuna bizden daha yüksek asgari ücret verebiliyorsa biz neden 500-600 doları çalışanlarımıza veremez duruma geldik?

Evet, Türkiye’de bilim ve teknoloji ilerlemiyor, çünkü ülke yönetimi adeta bu durumu teşvik ediyor.

Eğitilmişlerin ülkeden gittiği bir durumun geride kalanlar açısından fakirlik ve yoksulluk olduğunu Venezuela bize göstermedi mi?

Kısaca **asgari ücret ve genel ücret seviyesi aslında ülke yönetiminin kalite seviyesidir.**

Buna göre bir kez daha düşünüp asgari ücreti ele alalım...

